

2. سوره بقره آیه 182 و 183

نکته ها / آثار و برکات روزه / تقوی و خدا ترسی، در ظاهر و باطن، مهم‌ترین اثر روزه است. روزه، یگانه عبادت مخفی است. نماز، حج، جهاد، زکات و خمس را مردم می بینند، اما روزه دیدنی نیست. روزه، اراده انسان را تقویت می کند. کسی که یک ماه نان و آب و همسر خود را کنار گذاشت، می تواند نسبت به مال و ناموس دیگران خود را کنترل کند. روزه، باعث تقویت عاطفه است. کسی که یک ماه مزه ی گرسنگی را چشید، درد آشنا می شود و رنج گرسنگان را احساس و درک می کند. رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمودند :

آیه

فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بِنَيْتِهِمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ
يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كِتَابٌ عَلَيْكُمْ الصِّيَامُ كَمَا كَتَبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

ترجمه

پس کسی که از انحراف وصیت کننده (و تمایل بی جای او به بعض ورثه) یا از گناه او (به اینکه به کار خلافی وصیت کند ،) بترسد و میان آنها را اصلاح دهد ، گناهی بر او نیست (و مشمول قانون مجازات تبدیل وصیت نمی شود)، همانا خداوند آمرزنده و مهربان است.
ای کسانی که ایمان آورده اید ! روزه بر شما مقرر گردید ، همانگونه که بر کسانی که پیش از شما بودند مقرر شده بود ، باشد که پرهیزگار شوید.

نکته ها

صاحب تفسیر مجمع البیان کلمه ی «جنف» را به معنای تمایل به انحراف نا آگاهانه و کلمه ی «اثم» را به معنای گناه آگاهانه گرفته است.
آنچه در اسلام ممنوع شده ، تغییر و تبدیل وصیت های صحیح است ، ولی اگر وصیت سبب فتنه می شود و یا خلاف موازین شرع بود ، تغییر آن اشکال ندارد. چنانکه اگر وصیت کننده بیش از یک سوم اموالش را وصیت کند، می توان آن مقدار را کم نمود، اگر سفارش به گناه کرد، می توان وصیت را تغییر داد، یا اگر عمل به وصیت ایجاد فتنه و فساد می کند، می توان زیر نظر حاکم اسلامی در وصیت تغییراتی داد. به هر حال در اسلام بن بست وجود ندارد و چون مسیر تمام اعمال رسیدن به تقواست، می توان براساس تقوا تمام موارد ضد تقوا را اصلاح کرد.

تقوی، به معنای خویشتن داری از گناه است. بیشتر گناهان، از دو ریشه غضب و شهوت سرچشمه می گیرند. و روزه، جلوی تندی های این دو غریزه را می گیرد و لذا سبب کاهش فساد و افزایش تقواست. [538]

به نظر مفسران و دانشمندان علوم قرآنی، آیاتی که با خطاب «یا ایها الذین آمنوا» شروع شده اند، در مدینه نازل شده و جزء آیات مدنی می باشند. فرمان روزه نیز همچون دستور جهاد و پرداخت زکات در سال دوم هجری صادر گردیده است.

آثار و برکات روزه

تقوی و خدا ترسی، در ظاهر و باطن، مهم‌ترین اثر روزه است. روزه، یگانه عبادت مخفی است. نماز، حج، جهاد، زکات و خمس را مردم می بینند، اما روزه دیدنی نیست. روزه، اراده انسان را تقویت می کند. کسی که یک ماه نان و آب و همسر خود را کنار گذاشت، می تواند نسبت به مال و ناموس دیگران خود را کنترل کند. روزه، باعث تقویت عاطفه است. کسی که یک ماه مزه ی گرسنگی را چشید، درد آشنا می شود و رنج گرسنگان را احساس و درک می کند. رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمودند : روزه، نصف صبر است. [539]
روزه ی مردمان عادی، همان خودداری از نان و آب و همسر است، اما در روزه خواص علاوه بر اجتناب از مفطرات، اجتناب از گناهان نیز لازم است، و روزه ی خاصّ الخاص علاوه بر اجتناب از مفطرات و پرهیز از گناهان، خالی بودن دل از غیر خداست. [540] روزه، انسان را شبیه فرشتگان می کند، فرشتگانی که از خوردن و آشامیدن و شهوت دورند. [541]
رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمودند : هرکس ماه رمضان را برای خدا روزه بدارد، تمام گناهانش بخشیده می شود. [542] چنانکه در حدیث قدسی نیز آمده است که خداوند می فرماید: «الصوم لی و اتا اجزی به» روزه برای من است و من آن را پاداش می دهم. [543]

اهمیت روزه به قدری است که در روایات پاداش بسیاری از عبادات را همچون پاداش روزه دانسته اند. [544] هرچند که روزه بر امت های پیشین نیز واجب بوده، ولی روزه ی ماه رمضان، مخصوص انبیا بوده است و در امت اسلامی ، روزه رمضان بر همه واجب شده است. [545] از رسول خدا صلی الله علیه وآله نقل شده است که فرمود : برای هر چیز زکاتی است و زکات بدنها، روزه است. [546]

[538] کافی، ج2، ص18.

[539] تفسیر المنار، ذیل آیه.

[540] تفسیر روح البیان.

[541] صاحب جواهر، نقل از آیه الله جوادی.

[542] و 4. تفسیر مراغی، ج2، ص69.

[543]

[544] کافی، ج2، ص100.

[545] تفسیر نورالتقلین، ج1، ص136.

[546] بحار، ج69، ص380.

پیام ها

1- اصل اهمّ و مهمّ را باید مراعات کرد. احترام به وصیت مهمّ است، ولی رفع فتنه و اصلاح امور مسلمین مهمّ تر است. «فمن خاف... فاصلح بینهم فلا اثم علیه»

2- تغییر وصیت باید براساس فتنه زدایی و اصلاح باشد. «فمن خاف... فاصلح»

3- خطاب زیبا ، گامی برای تأثیر گذاری پیام است. «یا ایها الذین آمنوا»

در حدیثی از تفسیر مجمع البیان می خوانیم : لذت خطاب «یا ایها الذین آمنوا» سختی روزه را آسان می کند. اگر والدین بخواهند که فرزندشان به سخنانشان گوش دهند، باید

آنان را زیبا صدا زنند.

4- از شیوه های تبلیغ آن است که دستورات مشکل ، آسان جلوه داده شود . این آیه می فرماید : فرمان روزه مختص شما مسلمانان نیست، در امت های پیشین نیز این قانون بوده است. و عمل به دستوری که برای همه امت ها بوده ، آسان تر از دستوری است که تنها برای يك گروه باشد. «كما كتب علی الذین من قبلکم»
5- قرآن ، فلسفه بعضی احکام همچون روزه را بیان داشته است . زیرا اگر مردم نتیجه ی کاری را بدانند ، در انجام آن نشاط بیشتری از خود نشان می دهند . «لعلکم تتقون»